

בס"ד, טו אלול תשס"ז

29.8.07

אוניברסיטת בר-אילן
הפקולטה למשפטים

קורס: 99-507-01, היסודות ההלכתיים של דיני המשפחה בישראל

המרצה: עמיחי רדזינר

מועד ב תשס"ז

הוראות:

1. הבחינה - בחומר סגור.
 2. יש לענות על השאלות עפ"י מכסת העמודים שנקבעה להן (מדובר במכסה מקסימאלית ולא בהמלצה על אורך התשובה). כתבו בקצרה ולעניין. הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות ייגרעו.
 3. משך הבחינה - שעתיים.
- בהצלחה !

שאלה ראשונה (60 נקודות, 10 נקודות לכל סעיף, עד שלושה עמודים)

הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג נשאל בשנות הארבעים (שו"ת היכל יצחק אה"ע ב סימן ב) לגבי מקרה בו ביקשו בני זוג להינשא זה לזה. מדובר היה באשה שנישאה לפני כן, בשנות השלושים בבודפשט שבהונגריה, לגבר אחר בנישואין אזרחיים ולאחר מכן התגרשה ממנו בגירושין אזרחיים. עקבותיו של הגבר הראשון אבדו בשואה ולא ידוע אם הוא נותר בחיים. לפניכם שלוש פסקאות מן התשובה (בשינויים קלים, לצורך הבהרה). קראו אותן בעיון והשיבו על חמש השאלות שלאחריהן:

1. ...ואמנם רבה המחלוקת בנישואי ערכאות, ויש שאין חוששים לקידושין, ויש שחוששים לקידושין מטעם שחזקה אין אדם עושה את בעילתו בעילת זנות ומטעם שמה שידוע וגלוי לכל הוא כעדי יחוד, והדברים עתיקים [=מדובר במחלוקת ותיקה]...

2. ואולם העיקר אצלי שבמקרה זה אין לחוש כלל לקידושין. שהרי בודפשט עיר ואם בישראל גם היום, וקל וחומר אז, והיה כל כך קל להינשא בדיני ישראל (אחרי הנישואין בערכאות או לפנייהם), והלכו ונישאו רק בערכאות. אמנם, לא שייך לומר שהיתה בעילתם בעיניהם בעילת זנות שהרי יחסיהם לא היו לשם זנות אלא לשם אישות, ועם זאת הרי שהם חיו יחדיו רק לאחר נישואי הערכאות, וזה ברור אצלי כשמש בצהרים. ועוד שסופם הוכיח על תחילתם, שאם התחשבו עם דינינו [=אם היה אכפת להם מדיני התורה] למה נתגרשו בערכאות בלבד ? ! על כן לדעתי אין כאן חשש לקידושין.

3. ועל כן האשה מותרת להינשא, ובלבד שיסכימו עמי שני רבנים בעלי הוראה מובהקים.

השאלות

1. מהי המחלוקת הנזכרת בפסקה הראשונה? הסבירו את השיקולים שמזכיר הרב הרצוג לגבי החשש להתקיימות הקידושין.
2. מה פוסק הרב הרצוג בפסקה השנייה? מהם הנימוקים לפסיקתו?
3. האם פסיקתו של הרב הרצוג בפסקה השנייה היתה משתנה אילו הנישואין האזרחיים היו נערכים במקום אחר? נמקו.
4. האם פסיקתו של הרב הרצוג בפסקה השנייה היתה משתנה אילו ניתן היה לאתר את הבעל? נמקו.

5. הפסקה השלישית היא פסקת הסיום של התשובה. חוו דעתכם על היחס בינה לבין הפסקה השנייה.
6. אילו מקרה זה היה מובא בפני בית הדין הרבני בארץ (בעבר או כיום), האם לדעתכם התוצאה והדרך להגיע אליה היו זהות לאלה של הרב הרצוג? נמקו.

שאלה שניה (20 נקודות, עד עמוד אחד)

בערעור תשס"א/424 (לא פורסם) נידון מקרה בו סירב בית דין אזורי לציית להוראת בית הדין הגדול שדרשה ממנו לפעול בדרך מסוימת. בית הדין האזורי סירב לכך "מטעמים הלכתיים", כדבריו. לפניכם קטע מדברים שכתב על כך דין בית הדין הגדול, הרב שלמה דיכובסקי. קראו אותו בעיון והשיבו על השאלה שלאחריו:

דין המכהן בתפקיד שיפוטי במערכת בתי הדין הרבניים הממלכתיים, אינו יכול לעשות שְׁפָת לעצמו, ולהפר את הוראת ביה"ד הגדול... אם רואה הדיין בביה"ד האזורי, שפסק דינו של ביה"ד הגדול מנוגד למצפונו, יכול הוא לפרוש מתפקידו. אף אחד אינו מחייב אותו לשבת על כסאו. אולם, אם אינו פורש, עליו לציית לביה"ד הגדול.

מהו העיקרון העומד בבסיס הסירוב של בית הדין האזורי? מהו הבסיס העקרוני לטענת הכפיפות שמעלה הרב דיכובסקי? האם תוכלו להביא נימוקים נוספים לביסוס מעמדו של בית הדין הגדול וחובת הציות לו?

שאלה שלישית (20 נקודות, עד עמוד אחד)

חוו דעתכם המנומקת על הקביעה הבאה, על סמך החומר הנלמד והנקרא:

בסוגיית ריבוי הנשים הציגו הרבנים הראשיים הרב הרצוג והרב עוזיאל עמדה הלכתית שהייתה שונה, הן מזו של הרב הראשי הרב קוק שקדם להם, והן מזו של הרבנים הראשיים הרב עובדיה יוסף והרב שלמה גורן שניהנו לאחריהם.